

АКТУАЛЬНІ ДИСКУСІЇ

DOI:10.35774/app2025.02.133

УДК 347

Лілія Богдан,

адвокат

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4658-3113>

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена визначенню на основі аналізу теоретичних засад поняття та сутності державно-приватного партнерства, його цивільно-правової природи.

Обґрунтовано, що на сьогодні державно-приватне партнерство у сфері надання суспільних послуг динамічно розвивається та викликає великий інтерес у всьому світі. У зв'язку з цим актуалізується проблема визначення поняття та сутності державно-приватного партнерства.

Аргументовано, що більшість дослідників схилиються до твердження про те, що державно-приватне партнерство спрямоване на вирішення суспільно значущих завдань на взаємовигідних умовах як для держави, так і для бізнесу.

Проаналізовано наукові позиції стосовно поняття «державно-приватне партнерство», на основі чого визначено, що державно-приватне партнерство – юридично узаконена, організаційно вибудована система відносин між державою та бізнесом з метою здійснення спільних проектів на взаємовигідних умовах

Ключові слова: державно-приватне партнерство, партнерство, держава, бізнес, цивільно-правовий аспект.

Bogdan L.

The concept and essence of public-private partnership: civil legal aspect

The article is devoted to the definition based on the analysis of the theoretical foundations of the concept and essence of public-private partnership, its civil-legal nature.

It is substantiated that today public-private partnership in the field of public services is dynamically developing and is of great interest throughout the world. As one of the possible tools for implementing the tasks of socio-economic development of Ukraine, the mechanism of public-private partnership is called, which provides the opportunity to use the optimal combination of public and private resources. In this regard, the problem of defining the concept and essence of public-private partnership is actualized.

It is argued that most researchers are inclined to assert, however, that public-private partnership is aimed at solving socially significant tasks on mutually beneficial terms for both the state and business. When combining the efforts of the state and business within the framework of public-private partnership, each of the parties realizes its interests, has its own goals, and solves its specific tasks. Both for the state and for the private sector, when implementing public-private partnership, financial (for the state also budgetary), economic, social, political benefits are possible.

The scientific positions on the concept of «public-private partnership» are analyzed, on the basis of which it is determined that public-private partnership is a legally legitimized, organizationally built system of relations between the

state and business for the purpose of implementing joint projects on mutually beneficial terms.

The conclusion is made that each researcher approaches the understanding of the essence and scope of public-private partnership in his own way, substantiating his point of view on the basis of his own scientific advantages and analyzed facts.

Keywords: *public-private partnership, partnership, state, business, civil law aspect.*

Постановка проблеми. Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) розглядається як один із найефективніших способів взаємодії органів державної влади та приватного бізнесу, та як механізм може бути використаний з метою створення або реконструкції об’єктів транспортної, інженерної, виробничої чи соціальної інфраструктури, соціальній та енергетичній сфері, оборонно-промислового комплексу, сфері житлово-комунального господарства тощо. ДПП ґрунтується на реалізації низки принципів, ключовими з яких є поділ ризиків між учасниками, розподіл відповідальності, закріплення зобов’язань та умов реалізації проекту в угоді.

Процес державно-приватного партнерства у загальному вигляді – це специфічна форма відносин держави та приватного підприємництва, що застосовується для вирішення конкретних завдань та знаходиться в даний час в активній формі затребуваності.

Державно-приватне партнерство у сфері надання суспільних послуг нині динамічно розвивається та викликає великий інтерес у всьому світі. У зв’язку з цим актуалізується проблема визначення поняття та сутності державно-приватного партнерства.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Науково-теоретичну базу для написання даної статті склали праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, як: Б. М. Данилишин, Ю. С. Залознова, І. Запатріна, Г. Знаменський, Е. Х. Клійн, Ю. Копен’ян, Р. А. Кучер, Т. Лебеда, К. В. Павлюк, С. М. Павлюк, І. П. Петрова, Р. Б. Поляков, О. В. Сідуняк, О. Е. Сімсон, І. В. Спасибо-Фатеева, Г. Р. Тейсман, С. В. Терещенко Н. В. Трушкіна, Х. Ван Хем та ін.

Мета статті. На основі аналізу теоретичних засад визначити поняття та сутність державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення ринкової економіки багато в чому зумовлено ступенем взаємодії держави та бізнесу. Характер цієї взаємодії, методи та конкретні форми визначають рівень розвитку ринкових відносин. Тим часом, держава як регулятор, як і раніше, зберігає відповідальність за виконання соціально-значущих функцій, відмінність лише в тому, що зростає роль приватного сектора – джерела інноваційного розвитку економіки. В останні десятиліття в економіках низки розвинених країн, складається зовсім особлива якість взаємодії держави і бізнесу, так зване партнерство.

Державно-приватне партнерство є основною ланкою, що зв’язує інтереси держави, бізнесу та суспільства, дозволяючи при цьому реалізовувати суспільно значущі проекти, у тому числі формування інноваційної моделі розвитку економіки. Однак сьогодні не вироблено чіткого загальновизнаного розуміння у визначенні поняття державно-приватного партнерства, як немає серед фахівців і єдиної думки про те, які форми взаємодії влади та бізнесу можна віднести до ДПП.

Розвиток партнерських відносин між державою та бізнесом на сьогоднішній день відіграє важливу роль у підвищенні не тільки ефективного функціонування підприємств, а й соціально-економічного розвитку держави в цілому. Завдяки такому розвитку з’являється можливість залучення в державний сектор економіки додаткових ресурсів, тобто інвестицій. Такі відносини сприяють підвищенню ефективності використання наявних ресурсів, розподілу ризиків між державним і приватним сектором та їх мінімізації завдяки об’єднанню ресурсів та потенціалів держави та бізнесу.

З цією метою вбачаємо зупинитися на аналізі теоретичних засад щодо визначення поняття «державно-правового партнерства».

У своїй роботі К. В. Павлюк та С. М. Павлюк висловлюють міркування про те, що «тлумачення поняття державно-приватного партнерства включає конструктивну взаємодію держави, громадянських інститутів, приватного сектору в політичній, економічній, гуманітарній, соціальній та інших сферах суспільної діяльності» [1, с. 11].

Слід зауважити, що окремі дослідники визначають державно-приватне партнерство як співробітництво.

Так, у своїй роботі Б. Данилишин трактує державно-приватне партнерство як систему співробітництва, в якій розподіляються ризики між партнерами за принципом кращої спроможності їх нейтралізації, а також існує узгоджений підхід до поділу винагород [2].

Науковці Ю. С. Залознова, І. П. Петрова та Н. В. Трушкіна, поняття «державно-приватне партнерство» визначають як «довгострокове взаємовигідне співробітництво приватного сектору та держави, яке засноване на об'єднанні компетенцій, ресурсів, розподілі ризиків й дотриманні економічних інтересів партнерів. Це надає приватному партнеру додаткові можливості для одержання гарантованого прибутку і підвищення конкурентоспроможності, а державі – для реалізації соціально-економічної політики, підвищення ефективності діяльності, виконання своїх завдань, надання послуг із метою задоволення суспільних потреб» [3, с. 96].

О. Сідуняк трактує державно-приватне партнерство як взаємовигідне співробітництво, у якому об'єднано зусилля як держави, так і бізнесу та суспільства загалом для подальшого розвитку соціальної сфери [4, с. 65–66].

Подібне твердження підтримує і Р. А. Кучер, який вважає, що «державно-приватне партнерство є однією з найефективніших форм співробітництва між державою та бізнесом, така співпраця ґрунтується на визнанні факту, що обидві сторони отримують вигоди від об'єднання фінансових ресурсів, технологій та управлінських знань заради підвищення якості послуг, які надаються громадянам» [5, с. 258].

Також, зарубіжні дослідники Х. Ван Хем і Ю. Копен'ян трактують «державно-приватне партнерство як довгострокове співробітництво державного і приватного секторів, в рамках якого вони спільно розробляють продукт або послуги, поділяють ризики, витрати і ресурси, пов'язані з цими продуктами або послугами» [6, с. 593].

Ми підтримуємо такого роду твердження, адже більшість науковців виокремлюють особливості державно-приватного партнерства як унікального інституту взаємодії державного і приватного партнера. У даних взаємовідносинах створюються додаткові можливості для приватного партнера щодо одержання гарантованого прибутку і підвищення конкурентоспроможності, а для держави – реалізація соціально-економічної політики, підвищення ефективності діяльності, виконання своїх завдань, надання послуг із метою задоволення суспільних потреб.

Інша група науковців веде мову про домовленість чи угоду між державою та приватними особами.

Так, Р. Б. Поляков пропонує визначати державно-приватне партнерство як «вид довгострокової договірної співпраці між державою чи державними установами і приватною особою, яка пов'язана з наданням державних послуг приватною особою, водночас ризики діляться між двома сторонами» [7, с. 183–184].

Е. Х. Клійн та Г. Р. Тейсман розглядають «державно-приватне партнерство як стійку взаємодію державного і приватного секторів, під час якої розробляється спільний продукт і / або послуги, а ризики, витрати і прибутки розподіляються» [8, с. 85].

Проте Г. Л. Знаменський у своїй роботі пропонує у своїй роботі розглядати «державно-приватне партнерство як нетрадиційний спосіб організації відносин між державою та бізнесом з метою реалізації проектів у багатьох сферах економіки. На думку автора, поняття державно-приватне партнерство (публічно-приватне партнерство) доцільно розглядати як узагальнюючі поняття для різноманітних конкретних форм партнерства» [9, с. 7].

О. Е. Сімсон вважає, що державно-приватне партнерство є «особливою організаційно-інституційною формою відносин між державою та бізнесом, яка може набувати характеру договору (без створення юридичної особи) або юридичної особи (у тому числі як договірної об'єднання підприємств)» [10, с. 240].

Тобто, державно-приватне партнерство є, так би мовити, гармонійним дуєтом держави та бізнесу, який створюється на довготривалій та взаємовигідній основі та утворюється шляхом синтезу матеріальних та нематеріальних ресурсів суспільства та приватного сектора з метою підвищення якісного рівня життя суспільства.

Дана особливість передусім пов'язана з роллю держави та інших суб'єктів публічного права у відносинах партнерства. У цивілістичному розумінні партнерами даного поняття, що спільно діють заради досягнення єдиного результату. Окрім того, однією із самостійних особливостей виступає наявність спільної мети та спрямувань публічного і приватного партнерів, гармонізація їх інтересів у відносинах державно-приватного партнерства. У руслі цивілістичного підходу до партнерства виступає і встановлена форма участі партнерів у спільній діяльності, яка передбачає залучення спільних внесків (співінвестування) партнерів у вигляді коштів, об'єктів прав інтелектуальної власності, майнових прав чи окремо взятого майна.

Слід відзначити, що здебільшого щодо вирішення соціально-економічних завдань визначається вченими цільове призначення партнерської взаємодії між державою і приватним сектором.

Так, І. Запатріна і Т. Лебеда «розглядають взаємодію держави та приватного сектору задля вирішення суспільно-важливих проблем (задач) в інтересах суспільства в цілому чи окремої територіальної громади» [11, с. 57].

Також, І. В. Спасибо-Фатєєва виділяє «цивільні іпостасі партнерства у вигляді особливої правової форми відносин між особами (договір – товариство – юридична особа) та особливого сутнісного зв'язку в межах цих відносин, побудованого на довірі» [12, с. 5]. Тобто, що стосується відносин державно-приватного партнерства, однією стороною у яких виступає держава або інший публічний суб'єкт, особливий зв'язок характеризується саме рівністю сторін одна одній, що притаманно цивільному праву, а не лише рівністю суб'єктів партнерства перед законом. Особливістю також виступає вільне волевиявлення або ініціатива партнерства, встановлення довірчих відносин, свобода договору, офіційні та неофіційні домовленості.

Варто зазначити, що нормами Цивільного кодексу України забезпечується взаємодія партнерів у межах державно-приватного партнерства, оскільки регулюються питання управління спільними активами, захисту прав учасників, власності та інвестиційної діяльності. Також вагомими нормами даного кодифікованого акту є положення про зобов'язання, які є базовими щодо врегулювання відносин у межах договірних форм партнерства, таких як концесії чи управління об'єктами. Тобто, Цивільний кодекс України створює правове підґрунтя у межах державно-приватного співробітництва щодо забезпечення стабільності та захисту інтересів сторін.

Таким чином, можна зазначити, що усі ці підходи висвітлюють різні аспекти державно-приватного партнерства, а тому лише їх поєднання може дати цілісне розуміння даного явища. Більшість дослідників, які працюють над вивченням питань державно-приватного партнерства схильні висувати різні міркування щодо вироблення поняття державно-приватного партнерства.

Варто також зазначити, що визначення поняття державно-приватного партнерства закріплено і в Законі України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07. 2010р. № 2404-VI, відповідно до якого «державно-приватне партнерство тлумачиться як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, які на підставі Закону України «Про управління об'єктами державної власності» здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом» [13].

Державно-приватне партнерство (ДПП) на сьогоднішній день є найпоширенішим інструментом реалізації інфраструктурних проектів.

З цього приводу ми поділяємо думку С. В. Терещенко про те, що «механізм державно-приватного партнерства надає суттєві переваги щодо скорочення державних витрат для відбудови знищеної інфраструктури та її подальшого утримання. Внаслідок наявних матеріальних, технічних та інших потреб України доцільно провести фундаментальне правове дослідження реформаторського потенціалу державно-приватного партнерства як механізму активізації відповідних модернізаційних процесів в Україні. У даному контексті він розглядається важливим інструментом довгострокового структурного розвитку інфраструктурних та стратегічних послуг» [14, с. 212].

Висновки. Таким чином, державно-приватне партнерство – юридично узаконена, організаційно вибудована система відносин між державою та бізнесом з метою здійснення спільних проектів на взаємовигідних умовах. Тобто, державно-приватне партнерство становить юридично закріплений спеціальною угодою механізм спільної діяльності публічного та приватного партнера, основною метою якого є підвищення якості та доступності публічних товарів, робіт та послуг за допомогою залучення приватного фінансування та використання приватного інтелектуального та управлінського досвіду; основними ознаками якого є довгостроковість, справедливий розподіл ризиків, поєднання різних (матеріальних та нематеріальних) ресурсів партнерів та економічна ефективність.

Різноманітність форм, механізмів та сфер застосування державно-приватного партнерства роблять його універсальним інструментом для вирішення цілої низки довгострокових завдань. Ці завдання поширюються від створення та розвитку інфраструктури до розробки та реалізації нових перспективних технологій та видів послуг.

Список використаних джерел

1. Павлюк К. В., Павлюк С. М. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2010. Випуск 17. С. 10–19.
2. Данилишин Б.М. Аналіз регуляторного впливу при впровадженні Закону України «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні». Департамент інвестиційної та інноваційної діяльності. URL: <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/system> (дата звернення: 05.05.2025).
3. Залознова Ю. С., Петрова І. П., Трушкіна Н. В. Визначення змісту поняття «державно-приватне партнерство»: теоретичні засади. *Економіка та суспільство*. 2016. № 5. С. 92–98. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/16.pdf (дата звернення: 05.05.2025).
4. Сідуняк О. В. Державно-приватне партнерство у соціальній сфері: механізм узгодження інтересів держави, бізнесу і суспільства. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. *Економічні науки*. 2014. Випуск 4. С. 61–67.
5. Кучер Р. А. Державно-приватне партнерство як інноваційний інструмент розвитку прикордонних територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Випуск 4. С. 256–262.
6. Ham, H. Van, Koppenjan J. Building Public-Private Partnerships: Assessing and Managing Risks in Port Development. *Public Management Review*. 2001. Vol. 3 No 4. P. 593–616.
7. Поляков Р. Б. Поняття та функції державно-приватного партнерства. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Випуск 86. редкол.: Г.І. Чанишева (голов. ред.) та ін. Одеса : Гельветика. 2020. С. 182–189.
8. Klijn E. H., Teisman G. R. Governing Public-Private Partnerships: Analyzing and Managing the Processes and Institutional Characteristics of Public-Private Partnerships. *Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective*. Ed. By S.P. Osborne. London: Routledge. 2000. P. 85.
9. Знаменський Г. Державно-приватне партнерство: український варіант. *Юридичний вісник України*. 2009. № 39 (26 вересня- 2 жовтня). С. 7.
10. Сімсон О.Е. Правова природа відносин державно-приватного партнерства. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 1 (68). С. 233–241.
11. Запатріна І., Лебеда Т. Державно-приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні. *Економіст*. 2011. № 3. С. 52–58.
12. Спасибо-Фатєєва І. Цивілістичний погляд на поняття партнерства. *Право України*. 2010. № 12. С. 4–10.
13. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 524.
14. Терещенко С. В. Необхідність модернізації державно-приватного партнерства в Україні (правовий аспект). Взаємодія норм міжнародного і національного права крізь призму процесів глобалізації та інтеграції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів, співробітників закладів вищої освіти і наукових організацій, юристів-практиків, магістрантів, аспірантів, докторантів, представників громадських організацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств та інших установ. м. Київ, 29 березня 2024 р. 2024. С. 209–213.

References

1. Pavlyuk, K. V. & Pavlyuk, S. M. (2010). Sutnist i rol derzhavno-pryvatnoho partnerstva v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku derzhavy [The essence and role of public-private partnership in the socio-economic development of the state]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. Economic sciences*, 17, 10-19 [in Ukrainian].
2. Danylyshyn, B. M. *Analiz rehulyatornoho vplyvu pry vprovadzhenni Zakonu Ukrayiny «Pro zahalni zasady rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukrayini» [Analysis of the regulatory impact upon the implementation of the Law of Ukraine «On General Principles of Development of Public-Private Partnership in Ukraine»]*. Departament investytsiynoyi ta innovatsiynoyi diyalnosti. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/system> [in Ukrainian].
3. Zaloznova, Yu.S., Petrova, I. P. & Trushkina, N.V. (2016). Vyznachennya zmistu ponyattya «derzhavno-pryvatne partnerstvo»: teoretychni zasady [Definition of the concept of «public-private partnership»: theoretical foundations]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 5, 92-98. Retrieved from http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/16.pdf [in Ukrainian].

4. Sidunyak, O. V. (2014). Derzhavno-pryvatne partnerstvo usotsialniy sferi: mekhanizm uz·hodzhennya interesiv derzhavy, biznesu i suspilstva [Public-private partnership in the social sphere: a mechanism for harmonizing the interests of the state, business and society]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic Sciences*, 4, 61-67 [in Ukrainian].
5. Kucher, R. A. (2014). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak innovatsiynyy instrument rozvytku prykordonnykh terytoriy [Public-private partnership as an innovative tool for the development of border territories]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny – Socio-economic problems of modern Ukraine*, 4, 256-262 [in Ukrainian].
6. Ham, H. Van & Koppenjan J. (2001). Building Public-Private Partnerships: Assessing and Managing Risks in Port Development. *Public Management Review*, 3(4), 593-616 [in English].
7. Polyakov, R. B. (2020). Ponyattya ta funktsiyi derzhavno-pryvatnoho partnerstva [The concept and functions of public-private partnership]. *Aktualni problemy derzhavy i prava - Actual problem of state and law*, 86, 182-189 [in Ukrainian].
8. Klijn, E. H. & Teisman, G. R. (2000). Governing Public-Private Partnerships: Analyzing and Managing the Processes and Institutional Characteristics of Public-Private Partnerships. *Public-Private Partnerships: Theory and Practice in International Perspective*. Ed. By S.P. Osborne. London: Routledge, 85 [in English].
9. Znamenskyi, H. (2009). Derzhavno-pryvatne partnerstvo: ukrayinsky variant [Public-private partnership: the Ukrainian version]. *Yurydychnyy visnyk Ukrayiny – Legal Bulletin of Ukraine*, 39 (26 veresnya – 2 zhovtnya), 7 [in Ukrainian].
10. Simson, O. E. (2012). Pravova pryroda vidnosyn derzhavno-pryvatnoho partnerstva [The Legal Nature of Public-Private Partnership Relations]. *Visnyk Akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny – Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1 (68), 233-241 [in Ukrainian].
11. Zapatrina, I. & Lebeda, T. (2011). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak faktor ekonomichnoho zrostantnya ta problemy yoho rozvytku v Ukrayini [Public-private partnership as a factor of economic growth and problems of its development in Ukraine]. *Ekonomist – Economist*, 3, 52-58 [in Ukrainian].
12. Spasybo-Fatyeyeva, I. (2010). Tsyvilyistychnyy pohlyad na ponyattya partnerstva [Civilist view on the concept of partnership]. *Pravo Ukrayiny – Law of Ukraine*, 12, 4-10 [in Ukrainian].
13. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo [On public-private partnership] (2010): Zakon Ukrayiny vid 1 lypnya 2010 roku № 2404-VI. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Bulletins of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40, 524 [in Ukrainian].
14. Tereshchenko, S. V. (2024). Neobkhdnist modernizatsiyi derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukrayini (pravovyy aspekt) [The need to modernize public-private partnership in Ukraine (legal aspect)]. *Vzayemodiya norm mizhnarodnoho i natsionalnoho prava kriz pryzmu protsesiv hlobalizatsiyi ta intehratsiyi: materialy Vseukrayinskoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi vykladachiv, spivrobotnykiv zakladiv vyshchoyi osvity i naukovykh orhanizatsiy, yurystiv-praktykiv, mahistrantiv, aspirantiv, doktorantiv, predstavnykiv hromadskykh orhanizatsiy, orhaniv derzhavnoyi vlady ta orhaniv mistsevoho samovryaduvannya, pidpryyemstv ta inshykh ustanov - Interaction of international and national law through the prism of globalization and integration: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference of teachers, employees of higher education institutions and scientific organizations, legal practitioners, undergraduates, graduate students, doctoral students, representatives of public organizations, public authorities and local governments, enterprises and other institutions*. m. Kyiv, 29 bereznya 2024 r., 209-213 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.06.2025